

Presentatie A Christiaan Zwanikken & Marc Chagall / GEVALLEN ENGEL

Ikarus benaderde de engel het dichtst. Met aangeplakte vleugels vloog hij als eerste mens richting zon. Het ging dan ook mis. Een mens is geen engel, een engel is geen mens. Maar wat is een engel dan wel? De rooms-katholieke kerk verkondigt al sinds 325 dat engelen geen lichaam hebben. Ook volgens de Koran zijn engelen man noch vrouw.

De verbeeldingskracht van de mens is te zwak om een puur geestelijk wezen voor te stellen, maar te sterk om het er dan maar bij te laten. Kunstenaars hebben zich altijd beziggehouden met het afbeelden van engelen. Als mensen, maar dan met twee vleugels op de rug. Al is de oudste afbeelding (Rome, tweede eeuw) zonder vleugels. Waren het in eerste instantie mannen – de Bijbel beschrijft engelen ook als mannen – later werden het androgyn verschijningen, vervolgens schattige, mollige kindertjes of elfjesachtige vrouwelijke schoonheden. Wie op internet naar hedendaagse engelen zoekt, vindt vooral zoetsappige kindertjes met vleugeltjes aan hun nachthemd vastgemaakt of abstracte, slanke wezens met eindelijk lange vleugels en haren. Mannen zijn ver in de minderheid geraakt.

De naam van deze bovennatuurlijke wezens is ontleend aan het Griekse *ángelos*, ‘boodschapper’: engelen zijn boodschappers van God. Volgens de Bijbel zouden er tienduizend keer tienduizend engelen zijn. Theologen hebben hen – als een hemels leger – ingedeeld in rangen, waarvan de **serafijnen** de hoogste hebben en de beschermengelen de laagste. De Bijbel noemt vier beschermengelen, de **aartsengelen**, bij naam: Michaël, Gabriël, Uriël en Rafaël. Michaël en Gabriël zijn in de kunst vaak afgebeeld. Michaël is te zien in gevecht met de duivel (volgens sommigen een **gevallen aartsengel**) en als zielenweger bij het Laatste Oordeel. De engel Gabriël joeg Adam en Eva uit het paradijs en deed Maria de verkondiging.

Een engels is waarschijnlijk niet het eerste wat in je opkomt bij het zien van figuur 1: de **kinetische installatie “Fallen Angel”** van **Christiaan Zwanikken**. Het heeft niet de herkenbare voorstellingsaspecten van een engel. Maar bij nader inzien, lijkt het wel alsof het figuurtje zich naar boven probeert op te trekken, alleen stagneert deze poging voortdurend. Je ziet een subtiel vormgegeven **mechanisch** marionetachtig figuur, die boven een weerspiegeling bewegingen maakt. Het werk heeft iets **onheilspellends**, maar ook een **energieopwekkende** werking.

Figuur 1
Christiaan Zwanikken,
“Fallen Angel”, 2011

Figuur 2
“Falling Angel”, Marc
Chagall, 1923 – 1947,
oil, canvas, 148 x 189
cm, prive collectie

Een werk met dezelfde titel als Zwanikken en waar eveneens sprake is van een onheilspellende benadering is “**La Chute De l’Ange**” (Fallen Angel) van **Marc Chagall** op figuur 2. Ook hier is geen sprake van een traditioneel engelenfiguur. Sterker nog, Chagall gaat duidelijk in tegen de religieuze **traditie van engelenfiguraties**. (Engelen worden in Joodse geschriften omschreven als geslachtsloze wezens of als mannen>doorheen Chagalls oeuvre zijn engelen vaak weergegeven als vrouwelijke figuren met een mannelijk hoofd, zo ook in La Chute De l’Ange)

Het werk van Chagall wordt vaak geassocieerd met het **surrealisme**. Maar klopt dat wel? Zijn werk laat ook sporen van het **expressionisme**, **kubisme** en **fauvisme** zien...

Presentatie opdracht:

Maak een vergelijking tussen 'Fallen Angel' van Zwanikken en "Fallen Angel" van Chagall.

- Geef informatie over Zwanikkens **werkwijze** en leg uit wat zijn beweegredenen hiervoor zijn.
- Leg uit wat een **gevallen engel** is en zoek nog meer werken uit de kunstgeschiedenis met dit thema.
- Geef informatie over de **kunst(stroming)** waartoe het werk van Zwanikken (hedendaagse kinetische kunst) en Chagall (surrealisme?) gerekend wordt. Geef informatie over de tijd, laat nog enkele vergelijkbare werken van het de stromingen zien.
- Maak duidelijk welke **thematiek** een rol speelt in de werken van de kunstenaars.
- Kies **drie werken** van Chagall óf Zwanikken die jullie aanspreken en leg aan je publiek uit waar ze over gaan (zoek informatie over formaat, materiaal, de gedachte achter het werk, enz)
- Geef de **grootste verschillen en overeenkomsten** aan tussen het werk van Zwanikken en Chagall.
- Breng het werk van Chagall en Zwanikken in **verband met het thema 'een gevallen engel'**.
- Zoek zelf nog **twee andere voorbeelden van kunst over 'een gevallen engel'** (mag zowel oud als hedendaags zijn)
- Sluit af met een goede **beeldbeschouwingsvraag** bij jullie onderwerp. Natuurlijk moeten jullie zelf ook het antwoord op de vraag weten.
- Gebruik **Prezi of Powerpoint** om de presentatie te maken en **mail deze twee dagen vóór de presentatie naar de docent**. De presentatie moet ongeveer 10 minuten duren. Vermeld bij afbeeldingen in de presentatie altijd maker, titel en jaartal.

Praktijk opdracht: maak een linosnede:

Maak zelf een verbeelding van het thema "een gevallen engel". Je mag je natuurlijk laten inspireren door het werk van de bestudeerde kunstenaars, maar je mag ook een hele eigen interpretatie van het thema geven. Het gaat er om dat je zelfstandig een beeldend proces op gang brengt waarin ideeschetsen, vormschetsen, produceren en reflecteren leiden tot een eindwerk, waarin voorstelling en vormgeving weloverwogen op elkaar zijn afgestemd. **Verplichte techniek: Linosnede.**

Bronnen

- https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/303/905/RUG01-002303905_2016_0001_AC.pdf
- https://www.metropolism.com/nl/reviews/31236_zwanikkenfabriek
- <https://www.rijksmuseumtwenthe.nl/content/1925/de/rmt-verwerft-9-werken-uit-ik-speel-dus-ik-ben>
- <http://jegensentevens.nl/2017/04/de-zwanikkenfabriek-een-mechanisch-lustoord-voor-alle-zintuigen/>
- <https://www.rijksmuseum.nl/nl/rijksstudio/onderwerpen/engelen>
- <https://kunst-en-cultuur.infonu.nl/kunst/96159-schilderkunst-falling-angel-van-marc-chagall.html>